

ĮSTATYMŲ PROJEKTAI Nr.: TAP-24-215(2) TAIS-24-3251(2)		DĖL DARBUOTOJŲ SAUGOS IR SVEIKATOS ĮSTATYMO NR. IX-1672 1, 2, 4, 10, 13, 15, 18, 21, 23, 28, 33, 44, 46 STRAIPSNIŲ, V SKYRIAUS PAVADINIMO PAKEITIMO IR 38 STRAIPSNIO PRIPAŽINIMO NETEKUSIU GALIOS ĮSTATYMO, DARBO KODEKSO 25, 26, 40, 52, 56, 57, 109, 113, 117, 118, 119, 126, 128, 137, 138 IR 158 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, STATYBOS ĮSTATYMO NR. I-1240 14 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO, ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO 47-1 IR 96 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO NR. I-1336 8 IR 12 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, NELAIMINGŲ ATSTIKIMŲ DARBE IR PROFESINIŲ LIGŲ SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO NR. VIII-1509 7 IR 29 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 29-1 STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTŲ		
		Rengėjas	Svarstyta	Siūloma
Įtraukta į artimiausią Seimo sesiją	<i>Pasirenkama</i> ☒ Taip ☐ Ne	<i>Socialinės apsaugos ir darbo ministerija</i>	<i>Pasirenkama</i> ☒ TAP ☐ LRV pasitarimas ☐ LRV posėdis ☐ Nesvarstyta 2024-03-19	<i>Pasirenkama</i> ☐ Svarstyti TAP ☐ Svarstyti LRV pasitarime ☒ Svarstyti LRV posėdyje ☐ Gražinti tobulinti
Igyvendina Vyriausybės programą	<i>Pasirenkama</i> ☐ Taip ☒ Ne			

SPRENDŽIAMOS PROBLEMOS
<p>Poreikį tobulinti darbuotojų saugos ir sveikatos teisinį reguliavimą sąlygoja šios priežastys:</p> <ul style="list-style-type: none">Nepakankamai užtikrinama darbuotojų sauga ir sveikata statybose (2022 m. įvyko 26 sunkūs (20 proc. visų sunkių) ir 6 mirtini (28 proc. visų mirtinų) nelaimingi atsitikimai darbe; 2023 m. – 18 sunkių ir 6 mirtini nelaimingi atsitikimai darbe, t. y. 17 proc. visų sunkių ir 33 proc. mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe. Už darbuotojų saugos ir sveikatos pažeidimus atsako tik fiziniai asmenys, nėra numatyta statytojų (užsakovų) atsakomybė. Be to, darbdaviams finansinės sankcijos pritaikomos ne iš karto, nes įvykio ištyrimas ir pripažinimas nelaimingu atsitikimu darbe užtrunka vienus metus ir daugiau. Kitose ES šalyse už darbuotojų saugos ir sveikatos pažeidimus skiriamos žymiai didesnės baudos (nuo 1 iki 13 tūkst. Eur). Siekiant mažinti nelaimingų atsitikimų darbe skaičių, reikia priemonių, stiprinančių motyvą laikytis darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų.Neužtikrinta asmenų su negalia teisė neatskleisti informacijos apie savo negalią įsidarbinant ar dirbant. Tokios informacijos pateikimas neturėtų būti asmens pareiga. Taip pat asmenims su negalia taikomas perteklinis reikalavimas patikrinti sveikatą prieš įsidarbinant ar dirbant ir tais atvejais, kai jų darbe nėra kenksmingų ar pavojingų profesinės rizikos veiksnių. Dalis ES valstybių narių (Austrija, Kipras, Kroatija, Latvija, Portugalija, Rumunija, Vokietija) taiko bendrus sveikatos patikrinimų reikalavimus.Potencialiai pavojingų įrenginių savininkai ne visada užtikrina įrenginių priežiūros atlikimą laiku. Lietuvoje yra virš 50 tūkst. potencialiai pavojingų įrenginių, kurie priklauso beveik 14 tūkst. savininkų. 2023-12-31 duomenimis, laiku nebuvo patikrinta 21,1 proc. kėlimo įrenginių, 10,6 proc. liftų ir 8,1 proc. slėginių indų. Būtina stiprinti įrenginių savininkų atsakomybę vykdant įrenginių priežiūros pareigas ir užtikrinant jų saugumą.Nereglamentuoti įmonėse veikiančių profesinių sąjungų, kurių gali būti kelios, veiksmai renkant darbuotojų saugos ir sveikatos srities atstovus, nesudarytos galimybės profesinėms sąjungoms kolektyviai atstovauti savo nariams, sprendžiant darbuotojų saugos ir sveikatos užtikrinimo klausimus.Nuostatas dėl darbuotojų apsaugos nuo pavojingų cheminių medžiagų bei cheminių mišinių poveikio darbe reikia suderinti su aktualiomis ES teisės aktų nuostatomis (vietoj „cheminis preparatas“ turėtų būti „cheminis mišinys“, nėra nuostatų dėl reprotoksinių medžiagų ir kt.), o sąvokas dėl negalios – su Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo sąvokomis. <p>Konstitucinis teismas 2024-02-13 priėmė nutarimą, kuriuo pripažino, kad teisinis reguliavimas, kuriuo nelaimingi atsitikimai pakeliui į darbą ar iš darbo nepripažįstami draudžiamaisiais įvykiais vien tik dėl asmens būsenos (neblaivumo ar apsvaigimo nuo psichiką veikiančių medžiagų), net jeigu tokia būseną nelėmė ir negalėjo lemti pakenkimo jo sveikatai, prieštarauja Konstitucijai. Kadangi pakete yra keičiamas Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų įstatymas, siekiant teisėkūros ekonomiškumo, tuo pačiu tikslinga pakeisti Konstitucijai prieštaraujančią nuostatą.</p>

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

Rengėjai pateikia pagrįstus argumentus, kodėl reikia spręsti iškilusias problemas, remiasi statistiniais duomenimis, analize, Valstybinės darbo inspekcijos (toliau –VDI) ataskaitomis, atlikta kitų ES valstybių apžvalga.

PROBLEMOS SPRENDIMO PRIEMONĖS

Projektais siekiama sustiprinti darbdavių, statytojų (užsakovų) motyvaciją laikytis darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų, sudaryti palankesnes sąlygas asmenims su negalia įsidarbinti ir įgyvendinti Konstitucinio Teismo nutarimą.

Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatyme:

- išplečiama įstatymo taikymo sritis statytojams (užsakovams) bei jų įgaliotiniams (statinio projektavimo valdytojui, statinio statybos valdytojui);
- nustatoma, kad statytojas (užsakovas), statinio projektavimo valdytojas, statinio statybos valdytojas, saugos ir sveikatos koordinatorius už pareigų darbuotojų saugos ir sveikatos srityje vykdymą atsako Civilinio kodekso ir Administracinių nusižengimų kodekso nustatyta tvarka;
- atsisakoma asmenų su negalia pareigos pateikti darbdaviams informaciją apie savo negalią;
- visiems darbuotojams nustatomi vienodi privalomi sveikatos patikrinimų reikalavimai;
- reglamentuojami profesinių sąjungų veiksmai įmonėse renkant darbuotojų atstovus saugai ir sveikatai;
- įstatymo įgyvendinamąsias tvarkas pavedama tvirtinti sveikatos apsaugos ministrui bei socialinės apsaugos ir darbo ministrui (dabar pavesta nustatyti Vyriausybei);
- nuostatos dėl darbuotojų apsaugos nuo pavojingų cheminių medžiagų bei cheminių mišinių poveikio darbe suderinamos su aktualiomis ES teisės aktų nuostatomis.

Darbo kodekse:

- įtvirtinama, kad darbuotojai su negalia gali būti skiriami dirbti naktį ar viršvalandinius darbus, budėti, jeigu to jiems nedraudžia sveikatos priežiūros įstaigos išvada, tik su jų sutikimu;
- nustatoma, kad Darbo kodekse nustatytos garantijos darbuotojams taikomos, jeigu jie apie savo negalią informuoja darbdavį (t.y. pateikia darbuotojo teisę į garantiją patvirtinantį dokumentą, išskyrus atvejus, kai darbdavys tokius duomenis turi);
- sąvokos dėl negalios suderinamos su vartojamomis Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatyme;

Statybos įstatyme:

- statytojų (užsakovų) pareigos darbuotojų saugos ir sveikatos srityje suderinamos su Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo nuostatomis;
- nustatoma, kad statytojas (užsakovas) savo pareigas darbuotojų saugos ir sveikatos srityje gali pavesti vykdyti tik savo įgaliotiniui (-iams) (statinio projektavimo valdytojui, statinio statybos valdytojui).

Administracinių nusižengimų kodekse:

- nustatomos baudos už darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų pažeidimus statybvietėse asmenims, tarp jų statytojams (užsakovams), koordinatoriams, tokio paties dydžio kaip ir už kitus darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų pažeidimus (nuo 240 iki 3 000 Eur);
- papildomai detalizuojami tam tikri nusižengimai, susiję su įrenginių priežiūra (t.y. neapsidraudus civilinės atsakomybės draudimu arba kai draudimo suma mažesnė už minimalią sumą, neturi sutarties su akredituotąja potencialiai pavojingų įrenginių tikrinimo įstaiga ir pan.).

Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatyme:

- nustatoma nauja *papildoma nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo vienkartinė įmoka į VSDF biudžetą draudėjui, įskaitant statytoją (užsakovą), už darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų pažeidimą*, dėl kurio galėjo įvykti nelaimingas atsitikimas darbe, avarija ar atsirasti kitų sunkių padarinių. Papildoma įmoka būtų kaip prevencinė priemonė, priklausytų nuo įmonės dydžio: jei apdraustųjų asmenų skaičius nutarimo įsiteisėjimo dieną iki 49 – 3 MMA dydžio (2 772 Eur), jei nuo 50 iki 249 – 6 MMA (5 544 Eur), jei 250 ir daugiau – 9 MMA dydžio (8 316 Eur);
- VDI įpareigojama teikti informaciją VSDF valdybai apie draudėjus, kurie privalo mokėti papildomą vienkartinę įmoką, duomenų teikimo sutartyje nustatyta apimtimi ir tvarka;
- įtvirtinama, kad nelaimingi atsitikimai pakeliui į darbą ar iš darbo, kuriuos ištyrus nustatoma, kad juos lėmė ne apdraustojo asmens neblaivumas (girtumas) arba apsvaigimas nuo psichiką veikiančių medžiagų, yra pripažįstami draudžiamaisiais įvykiais.

Valstybinio socialinio draudimo įstatyme nustatoma, kad papildomą vienkartinę įmoką draudėjui privalu sumokėti ne vėliau kaip per 2 mėn. nuo administracinio nusižengimo nutarimo įsiteisėjimo dienos.

Įstatymai įsigalioję 2024 m. lapkričio 1 d., išskyrus kai kurias nuostatas, kurios įsigalioję nuo jų priėmimo (dėl asmenų su negalia, darbuotojų atstovavimo, nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo ir kt.).

ĮGYVENDINIMO MECHANIZMAS

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

Pasiūlymams įgyvendinti naujų mechanizmų kurti nereikia. VDI, vykdydama savo funkcijas, kontroliuos darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimų ir įrenginių priežiūros reikalavimų laikymąsi, nustatys pažeidimus ir skirs baudas. Duomenis apie nustatytus darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų pažeidimus, kaip ir iki šiol, VDI teiks VSDF valdybai.

Institucijos (SAM kartu su SADM) iki 2024-10-31 turės parengti ir patvirtinti atitinkamų tvarkų aprašus. Papildomų lėšų nereikės.

STEBĖSENA

VDI renka ir apskaito informaciją apie nustatytus darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimų pažeidimus, šalyje įvykusius nelaimingus atsitikimus darbe. Stebimas mirtinų ir sunkių nelaimingų atsitikimų darbe skaičius, taip pat VDI surašytų nutarimų dėl baudų skyrimo pagal ANK skaičius per kalendorinius metus. Duomenys apie darbuotojų saugos ir sveikatos būklę skelbiami ataskaitose, VDI interneto svetainėje.

Duomenys apie įrenginių priežiūrą fiksuojami Potencialiai pavojingų įrenginių valstybės registre ir kiekvienais metais skelbiami Potencialiai pavojingų įrenginių priežiūros reikalavimų įgyvendinimo kontrolės rezultatų ataskaitose ir VDI interneto svetainėje. Stebimas įrenginių, kurių techninės būklės tikrinimas neatliktas laiku, skaičius (vnt. ir proc. nuo visų užregistruotų įrenginių).

Draudėjų, kurie turėjo sumokėti papildomą vienkartinę įmoką, skaičių, jį detalizuojant pagal apdraustųjų skaičių, stebės VSDF valdyba.

SADM stebi užimtumo rodiklį „Dirbančių darbingo amžiaus asmenų su negalia dalis nuo visų darbingo amžiaus asmenų su negalia“, kuris apskaičiuojamas kartą per metus (2023 m. šis rodiklis buvo 30,7 proc., siekiama rodiklio reikšmė 2025 m. – 39 proc.)

SUINTERESUOTŲ ASMENŲ ĮTRAUKIMAS

Siūlymai buvo derinti su socialiniais partneriais, svarstyti Darbuotojų saugos ir sveikatos komisijoje (2022-09-29 ir 2023-12-07), Darbo santykių komisijoje prie Trišalės tarybos (2023-09-27, 2023-10-25 ir 2023-11-15) ir Trišalėje taryboje (2023-12-05 ir 2024-01-23). Svarstant projektus Trišalėje taryboje, socialiniai partneriai siūlomiems pakeitimams iš esmės pritarė, tačiau dėl papildomos vienkartinės įmokos jų nuomonės išsiskyrė: profesinės sąjungos pritaria, o darbdavių organizacijos pritarė, jei papildoma vienkartinė įmoka būtų mokama tik pakartotinai padarius darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų pažeidimą, nebūtų siejama su darbuotojų skaičiumi ir siektų nuo 2 iki 6 MMA dydžio. Į šį darbdavių siūlymą neatsižvelgta, nes: papildoma vienkartinė įmoka tik už pakartotinį pažeidimą reikštų, kad už pirmą kartą padarytą pažeidimą atsakomybės juridiniam asmeniui nebūtų (kaip nėra ir dabar); papildoma vienkartinė įmoka (3, 6, 9 MMA) nėra didelė (2 772, 5 544 arba 8 316 Eur), todėl ją sumažinus įmoka nebūtų veiksmingas prevencinis instrumentas; papildoma vienkartinė įmoka nėra bauda, kurios dydis yra inspektoriaus diskrecija, todėl ši įmoka siejama su apdraustųjų skaičiumi įmonėse.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DERINIMAS

Su Finansų ministerija, Valstybine darbo inspekcija, Užimtumo tarnyba ir Valstybine duomenų apsaugos inspekcija suderinta be pastabų. Įvertintos Aplinkos ministerijos, Susisiekimo ministerijos, Sveikatos apsaugos ministerijos, Teisingumo ministerijos, Neigalumo ir darbingumo nustatymo tarnybos, VSDF valdybos, Lietuvos pramonininkų konfederacijos, Lietuvos verslo konfederacijos, Lietuvos profesinės sąjungos „Solidarumas“, Lietuvos profesinės sąjungos „Sandrauga“, Lietuvos statybininkų asociacijos pateiktos pastabos.

Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo 7 ir 29 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 29-1 straipsniu įstatymo projektas buvo papildomai suderintas su Teisingumo ir Finansų ministerijomis ir patikslintas pagal VSDF valdybos pastabą.

Projektai svarstyti 2024-03-19 tarpinstituciniame pasitarime ir patikslinti pagal Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės ir Socialinės politikos grupės pastabas ir pasiūlymus.

KITI SVARBŪS ASPEKTAI

Nėra.

PAŽYMĄ PARENGĖ

Aušra Gratulevičienė

Socialinės politikos grupė, vyresnioji patarėja